

ALLIANSSIN ASIAANTUNTIJALAUSSUNTO SIVISTYSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI NUORISOLAIN MUUTTAMISESTA

Asia: HE 107/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Teema: nuorisolaki, nuorisoalan rahoitus, harrastaminen

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäsenenä on noin 140 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen nuorisolain muuttamisesta.

Valtionavustuksen myöntäminen nuorisoalan järjestölle

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtakunnallisen nuorisoalan järjestön valtionapukelpoisuuden peruuttamiseen liittyvää menettelyä sekä uutta arviointikriteeriä ”järjestön toiminnan ajankohtaisuus”. Vaikka hallituksen esityksessä on lausuntopalautteen perusteella jo jonkin verran selvennetty ajankohtaisuuden määrittelyä, uhkaa se silti arviointikriteerinä jäädä vieläkin tulkinnanvaraiseksi. Allianssi korostaa, että kun kyseessä on yleisavustus, tulee lähtökohtana olla, että järjestö itse arvioi itselleen tarkoituksenmukaisimmat tavat vastata nuorten muuttuviin tarpeisiin. Allianssi painottaa, että esitetty uusi arviointikriteeri ei saa johtaa nuorisoalan järjestöjen toiminnan lyhytjänteisyyteen tai pitkäjänteisempien nuorisopoliittisten tavoitteiden sivuuttamiseen.

Esitetyssä uudessa valtakunnallisuuden perusteessa edellytettäisiin jatkossa toimintaa vähintään seitsemän maakunnan alueella tai että järjestön toiminta tavoittaa kohderyhmänsä muutoin maanlaajuisesti. Allianssi esittää huolensa siitä, että tämä peruste saattaa tiukimmin tulkittuna uhata erityisesti eri kieliryhmille tai muille vähemmistöryhmille suunnattua toimintaa toteuttavien järjestöjen valtionapukelpoisuutta ja siten vaikuttaa kielteisesti kyseisten ryhmien nuorisotyön ja toiminnan palveluihin. Nuorisotyöstä ja -politiikasta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n säännöksen mukaisesti valtakunnallisuusmääritelmästä voidaan tuki poiketa kielellisen tai muun vähemmistön keskuudessa tai toimialallaan valtakunnallisesti edustavaksi katsottavan järjestön

osalta, mutta Allianssi haluaa korostaa, että esitetty uusi valtakunnallisuuden peruste jättää asiassa opetus ja kulttuuriministeriölle valtionapuviranomaisena kohtuuttoman suuren harkintavallan.

Muilta osin Allianssilla ei ole huomautettavaa järjestöjen valtionapukelpoisuuden muutoksiin.

Valtionavustuksen myöntäminen osaamiskeskukseksi

Allianssin mielestä osaamiskeskusten avustuskäytäntöjen kehittäminen vastaamaan paremmin osaamiskeskustoiminnalle asetettuja tavoitteita ja osaamiskeskusten toiminnan sitominen tiiviimmin osaksi valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) painopisteitä ovat tarpeellisia muutoksia. Osaamiskeskukset ovat merkittävin keino toteuttaa valtion nuorisotyön ja -politiikan tavoitteita nuorisotyön määrärahoilla. Osaamiskeskusrahoituksen tulee ohjata ja kehittää nuorisoalan osaamista VANUPO:n päätavoitteiden toteuttamiseksi.

Allianssi haluaa kuitenkin huomauttaa, että tulevan VANUPO:n valmistelussa nykyistä osaamiskeskusmallia tulisi tarkastella kriittisesti. Etenkin resurssien vähentyessä kannattaisi harkita osaamiskeskusten tarkoituksenmukaisuutta sekä tuotto-panossuhdetta ja tarvittaessa ajaa toimintamalli kokonaan alas. Mikäli mallia halutaan jatkaa, olennaista on määrittää, millaisia tuloksia osaamiskeskusilta halutaan saada ja valita osaamiskeskukset sen mukaisesti. Nähdäksemme olisi selkeintä valita osaamiskeskusiksi tahoja, jotka kehittävät ja pilotoivat monipuolisesti sellaisia nuorten hyvinvointia edistäviä toimintoja, jotka voidaan osaamiskeskuskauden päätyttyä ottaa laajaan käyttöön. Kun osaamiskeskustoiminta tarkoittaisi kehittämisprojekteja, ei siihen tarvitsisi perustaa uusia hallinnollisia yhteenliittymiä, kuten nyt on tehty.

Mikäli nuorisotyön valtionrahoitukseen joudutaan tulevaisuudessa kohdistamaan leikkauksia, tulee ne kohdistaa ensisijaisesti osaamiskeskustoimintaan, ei nuorisoalan perusrahoitukseen.

Valtionavustuksen myöntäminen nuorisokeskukseksi

Allianssi kannattaa nuorisokeskuksen avustuksen määräytymisperusteita koskevien säännösten tarkentamista ja selkeyttämistä.

Harrastamisen Suomen malli

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi nuorisolakiin uudet säännökset Harrastamisen Suomen mallista sekä valtionavustuksen myöntämisestä Harrastamisen Suomen mallin mukaiseen harrastustoimintaan. Esityksen mukaan kunnat hakisivat avustuksia vuosittain ja avustusten myöntäminen tapahtuisi aluehallintovirastojen toimesta. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on huomattava ohjausvalta toimintaan.

Allianssi kannattaa Harrastamisen Suomen mallin vakinaistamista lakiin kirjaamalla, mutta haluaa huomauttaa, että tämän jälkeenkin Harrastamisen Suomen mallin toimintapa jää luonteeltaan edelleen kokeilevaksi, se ei aidosti puutu harrastuspudokkuuteen ja kuntien välillä voi olla huomattavan isoja eroja toiminnan laadussa.

Allianssi teki syksyllä 2021 kyselyn Harrastamisen Suomen mallia toteuttaville nuorisojärjestöille (n=26). Kyselyssä kriittisimmät kehittämiskohteet liittyivät lasten ja nuorten aitoon kuulemiseen harrastustoiveissa, kuntien erittäin kirjaviin ja ristiriitaisiin käytäntöihin (esimerkiksi ohjaajien alan palkkoja ja työehtoja ei kaikkialla noudateta, kunnat eivät tee sopimuksia harrastustoimintaa järjestävien järjestöjen kanssa) sekä lasten ja nuorten heikkoon kiinnittymiseen harrastustoimintaan. Nuorisotalan antaman palautteen huomioiminen Suomen mallin valmistelussa on ollut kokemuksemme mukaan heikkoa.

Lakiehdotuksessa oleva tavoite harrastustoiminnan kytkeytymisestä tiukasti koulupäivään siten, että harrastus järjestettäisiin pääsääntöisesti koulun tiloissa tai tarvittaessa muissa tiloissa mahdollisimman pian koulupäivän jälkeen tai ennen sen alkamista, on ehkä perusteltua kaikista nuorimpien lasten osalta, mutta ei tue vanhempien nuorten omaehtoisuutta tai harrastuskirjon moninaisuutta. Esimerkiksi harrastamiseen liittyvissä koululaiskyselyissä on käynyt ilmi, että tytöillä ja pojilla on eri toiveharrastukset. Tyttöjen toiveena on ratsastus, ruuanlaitto, kuvataide, eläinkerho, tanssi, kiipeily ja agility. Pojilla kärjessä ovat parkour, pelisuunnittelu ja koodaus, jalkapallo, mopon korjaus, maastopyöräily, metsästys ja lumilautailu tai laskettelu. Useat näistä toiveharrastuksista eivät voi toteutua koulujen tiloissa tai edes välittömässä läheisyydessä.

Harrastamisen Suomen mallin isoimpia ongelmia on se, että se suosii lyhytkestoista harrastamista ja uhkaa luoda ns. A- ja B-luokan harrastuksia. Ne lapset ja nuoret, joiden perheissä on sosioekonomista pääomaa, voivat edelleen harrastaa omalla kustannuksellaan tavoitteellisesti, pitkäjänteisesti ja laadukkaasti omia toivelajejaan ns. avoimilta harrastusmarkkinoilla. Niille lapsille ja nuorille, joilla valinnanmahdollisuuksia ei ole, tarjoutuu mallin kautta mahdollisuus vain kerhotoimintaan, jonka laadussa ja toteuttamistavassa on läpi Suomen valtavaa vaihtelua. Harrastamisen Suomen mallia toteuttavat järjestöt ovat tuoneet esille huolia esimerkiksi lasten ja nuorten heikosta sitoutumisesta kerhotoimintaan sekä haja-asutusalueilla olevien lasten epätasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua kerhotoimintaan koulukuljetusten takia. Vaikka avustusehdot mahdollistavat kuntien omarahoitusosuuden käyttämisen kuljetuskustannuksiin, ei kentältä tulleen palautteen mukaan tällä ole kuitenkaan ollut käytännön vaikutusta kuntien koulukuljetusten järjestämiseen. Harrastamisen Suomen mallissa aito mahdollisuus pitkäjänteiseen, suunnitelmalliseen ja laadukkaaseen harrastamiseen, joka aidosti kartuttaa uusia taitoja ja vahvistaa lasten ja nuorten minäpystyvyyden tunnetta, jää valitettavasti vajaaksi.

Ilman kunnollista tutkimusta, seuranta- ja arviointia emme tiedä tavoittavatko kouluilla toimivat harrastuskerhot niitä nuoria, jotka ovat heikommassa asemassa tai joilla ei ollut ennen mallia mielekästä harrastusta. On hyvä, että Opetus- ja kulttuuriministeriö lupaa tehdä mallin toteuttamisesta arvioinnin syksyllä 2022. Allianssi haluaa kuitenkin tuoda esille, että muun muassa mallin valmistelussa mukana ollut työryhmä edellytti arviointia jo viime syksynä ja tuolloin ministeriö lupasi arvioinnin tehtävän keväällä 2022. Ei anna hyvää kuvaa lakivalmistelusta, että se on tehty ilman kattavaa tietopohjaa pilottien vaikutuksesta. Lapsiasiavaltuutettu nosti esille vuoden 2022 eduskuntakertomuksessaan suomalaisen lainsäädännön heikon lapsivaikutusten

arvioinnin muun muassa viime vuosien koulutuspoliittisissa reformeissa. Valtuutetun mukaan vaikutusarvioinnit ovat jääneet pääosin hallinnollisiksi kuvauksiksi sekä rajallisten ja monin paikoin erittäin puutteellisten kyselyaineistojen esittelyksi. Koulutuspoliittisten uudistusten taustalla ollut tietopohja näyttäytyy osin heikkona, eikä reformien vaikutuksia ole seurattu ja arvioitu huolellisesti. Harrastamisen Suomen mallin perusteella sama toimintatapa näyttää läpileikkaavan Opetus- ja kulttuuriministeriössä myös nuorisopolitiikan yksikön lakiuudistuksia.

Mahdollisuus harrastaa itselle mieleistä harrastusta sopivalla intensiteetillä edistää nuoren hyvinvointia, osallisuutta ja positiivista minäkuvaa. Allianssi ehdottaa seuraavalle hallituskaudelle kokeilua harrastusseteleistä, joilla nuori voisi itse valita mieluisan harrastuksen avoimilta harrastusmarkkinoilta. Kokeilu voitaisiin rajata nyt Harrastamisen Suomen mallin ulkopuolelle jääville 2.asteella opiskeleville nuorille sekä yläkouluikäisille, joiden parissa harrastuspudokkuus on suurinta. Tällöin myös harrastustoiminnan tuki kohdistuu suoraan harrastusmahdollisuuksia toteuttaville järjestöille ja toimijoille, eikä raha jää kuntien byrokratiaan. Esimerkiksi Islannin malli on rakennettu seteliatjatuksen varaan.

Muihin malliin liittyviin riskitekijöihin, kuten lasten harrastuksiin osallistuminen ja kiinnittyminen harrastustoimintaan ja lasten ja nuorten sekä harrastustoimijoiden keskinäinen eriarvoisuus kuntien välillä, varaudutaan huolehtimalla Harrastamisen Suomen mallin riittävästä valvonnasta. Avustusta myöntävän viranomaisen (aluehallintovirastot) tulee valvoa ja arvioida toiminnan toteuttamista ja opetus- ja kulttuuriministeriön tulee osoittaa myös valvontaan varsinkin mallin alkuvaiheessa enemmän resursseja.

Helsingissä 5.9.2022

Anna Laurila
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot:

Katja Asikainen, vaikuttamistyön päällikkö, katja.asikainen@nuorisoala.fi, 044 314 1324
Juuso Luomala, talous- ja hallintojohtaja, juuso.luomala@nuorisoala.fi, 040 745 9182